

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หัวใจหรือจุดมุ่งหมายของการดำเนินคดีแพ่ง คือ การได้รับสิทธิตามคำพิพากษา ซึ่งได้แก่การให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงิน ปฏิบัติการหรืองดเว้นปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยความสะดวกรวดเร็ว และเป็นธรรมแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้ว กระบวนการบังคับคดีก็ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้บังคับ แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาแต่โดยดี กระบวนการบังคับคดีก็เป็นกลไกที่จะนำมาใช้ เพื่อบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาปฏิบัติกรชำระหนี้ให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่อันเกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้กฎหมายสารบัญญัติมีการบังคับใช้อย่างแน่นอนและสัมฤทธิ์ผล การบังคับคดีจึงเป็นมาตรการที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาความแพ่งในการระงับข้อพิพาทแห่งคดีเป็นอย่างมาก โดยเป็นกระบวนการที่รองรับและบังคับให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นวิธีที่รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการ โดยออกกฎหมายวิธีสบัญญัติกำหนดองค์กรซึ่งมีความเป็นอิสระ ไม่มีส่วนได้เสียกับคู่ความ เป็นผู้ระงับข้อพิพาทด้วยความเที่ยงธรรม ถ้าหากรัฐไม่เข้าไปจัดการ ปล่อยให้คู่ความจัดการบังคับคดีเอง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอาจไร้ผล ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือประชาชนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิจากอำนาจตุลาการของรัฐ และจะบังคับตามสิทธิของตนตามอำเภอใจ โดยการใช้กำลังไม่นำคดีมาสู่การพิจารณาของศาล ทำให้ผู้มีกำลังน้อยเสียเปรียบผู้มีกำลังมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมตามมาได้

การที่รัฐเข้าไปจัดการยึดทรัพย์สิน จะกระทบต่อผลประโยชน์และส่วนได้เสียของบุคคลไม่มากนักน้อย ดังนี้

1. ผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

ผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาคือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องการได้รับชำระหนี้ครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาลโดยเร็ว หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ได้รับผลตามคำพิพากษาของศาล เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะมีความรู้สึกไม่เชื่อถือกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย และจะบังคับตามสิทธิของตนโดยไม่คำนึงมาสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมตามมาได้

2. ผลประโยชน์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ผลประโยชน์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคือลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องการรับผิดชอบชำระหนี้ตามที่กำหนดในคำพิพากษาโดยวิธีหลีกเลี่ยงความเสียหายให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หากไม่เป็นดังว่านี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะมีความรู้สึกไม่พอใจต่อกระบวนการบังคับคดี

จากการพิจารณา ผู้เขียนพบว่ากระบวนการบังคับคดีที่สำคัญและถูกนำมาใช้มากที่สุดได้แก่การยึดทรัพย์สินและจากการศึกษาเกี่ยวกับปริมาณงานการยึดทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่ามีความต้องการยึดทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ดังเช่นปริมาณการยึดทรัพย์สินของศาลในกรุงเทพมหานครที่มีหมายบังคับคดี ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี ดำเนินการยึดทรัพย์สินให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ในรอบ 5 ปี ปราบฎ ดังนี้

ปี	2533	มีจำนวนหมายบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สิน	5,866	คดี
ปี	2534	มีจำนวนหมายบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สิน	5,675	คดี
ปี	2535	มีจำนวนหมายบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สิน	4,904	คดี
ปี	2536	มีจำนวนหมายบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สิน	4,208	คดี
ปี	2537	มีจำนวนหมายบังคับคดีให้ยึดทรัพย์สิน	5,672	คดี

(สถิติจากกรมบังคับคดี รายงานกระทรวงยุติธรรม)

การยึดทรัพย์สินควรเป็นกระบวนการที่กระทำเพียงเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้เงินตามคำพิพากษาโดยเร็ว และเป็นกระบวนการที่ต้องให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และของบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาด้วย แต่จากการพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ซึ่งบัญญัติว่า "...เจ้าหน้าที่จะมีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้โดยสิ้นเชิง..." แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้เป็นประกันการชำระหนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติข้อจำกัดในการยึดทรัพย์สินไว้ในมาตรา 284 ว่า

"เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ห้ามไม่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ห้ามไม่ให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น

ความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือต่อบุคคลภายนอกเพื่อความเสียหาย ถ้าหากมี อันเกิดจากการยึดและขายทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือยึดทรัพย์สินเกินกว่าที่จำเป็นแก่การบังคับคดีนั้น ย่อมไม่ตกแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ตกอยู่กับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้"

จากการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 บัญญัติข้อจำกัดในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ว่า ห้ามไม่ให้ยึดทรัพย์สินหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไว้เช่นนั้น เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของการยึดทรัพย์สินได้เป็นอย่างดีว่าประสงค์ให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

โดยต้องการให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาบังคับเท่าจำนวนที่เป็นหนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ✓ เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติวิธีการยึดทรัพย์สินว่าอย่างไรจึงจะเพียงพอแก่การชำระหนี้ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงใช้ดุลพินิจยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ ส่งผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอก เป็นเหตุให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่ถูกยึดได้รับความเสียหายด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม ดังนี้ ✓

ในกรณีหนี้ตามคำพิพากษามีจำนวนไม่มากนัก แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีราคาเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นจำนวนมาก โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยืนยันต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินอื่นที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ดุลพินิจยึดทรัพย์สินสิ่งนั้นให้ทั้งหมด วิธีปฏิบัติดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการที่ทรัพย์สินของตนจะต้องถูกยึดเพื่อรับผิดชอบเกินกว่าจำนวนหนี้ที่กำหนดในคำพิพากษาเป็นจำนวนมาก และลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจจะต้องรับภาระค่าธรรมเนียบยึดแล้วไม่มีการขาย ในอัตราร้อยละ 3.5 ของราคาประเมินทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาประสงค์ให้ถอนการยึดทรัพย์สิน หรือรับภาระค่าธรรมเนียบขายทอดตลาดทรัพย์สิน ในอัตราร้อยละ 5 ของราคาทรัพย์สินที่ขาย ในทางปฏิบัติ ค่าธรรมเนียบดังกล่าวอาจเป็นจำนวนมากกว่ายอดหนี้ตามคำพิพากษาเสียอีก

นอกจากนั้น ในกรณีการยึดทรัพย์สินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหลักประกันการชำระหนี้อยู่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น จะไม่นำยึดทรัพย์สินซึ่งตนมีสิทธิเหนืออยู่ก่อน แต่จะนำยึดทรัพย์สินอื่นเมื่อไม่คุ้มหนี้ จึงจะนำยึดทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน วิธีการดังกล่าวทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ

นอกจากนั้น ยังเป็นการเอาเปรียบเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่น มิให้ยึดทรัพย์สิน

ที่ตนได้ยึดแล้วซ้ำ ทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอื่น บังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้
ตามคำพิพากษาได้น้อยลง

นอกจากวิธีปฏิบัติการยึดทรัพย์สินซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของ
ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว วิธีปฏิบัติการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงาน
บังคับคดี ยังส่งผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของรวม ซึ่งมีได้เป็นคู่ความ
ในกระบวนการพิจารณา โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดทรัพย์สิน ซึ่งลูกหนี้ตาม
คำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอก ออกขายทอดตลาดทั้งหมด เพื่อเอา
เงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา วิธีปฏิบัติการยึดทรัพย์สินดังกล่าวเกิดขึ้น
จากระเบียบกระทรวงยุติธรรม ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดอสังหาริมทรัพย์
นั้นทั้งแปลงและเกิดจากการตีความของศาลว่า เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็น
เจ้าของทรัพย์สินนั้นรวมอยู่ด้วย กรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมแต่ละคนย่อมครอบไป
เหนือทรัพย์สินนั้นทั้งหมดจนกว่าจะมีการแบ่ง¹ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึด
อสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งแปลงได้ สิทธิของบุคคลภายนอกผู้เป็นเจ้าของรวมไม่ได้รับ
ความกระทบกระทั่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287
เนื่องจากบุคคลภายนอกมีสิทธิร้องขอให้แบ่งส่วนได้ของตนจากการขายทอดตลาดได้
และมาตรา 322 กำหนดให้จ่ายเงินรายได้จำนวนสุทธิแก่บุคคลภายนอกตามสิทธิ
ของบุคคลภายนอก

ผู้เขียนมีความเห็นว่าการปฏิบัติการยึดทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษา
เป็นเจ้าของรวมกับบุคคลภายนอก ควรกระทำต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
เท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้เท่านั้น การยึดทรัพย์สินทั้งหมดเป็นการใช้สิทธิ
เกินส่วน โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีให้กระทำ
บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณา ย่อมได้รับความเสียหาย

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1449/2524

และกลายเป็นว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอกไม่ได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้ การยึดทรัพย์สินตามวิธีดังกล่าว ยังทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหาย โดยจะต้องรับภาระค่าธรรมเนียมขายทอดตลาดทรัพย์สิน หรือค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย ในส่วนทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่ได้ยึดด้วย

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้เขียนพบว่าประเทศไทยมีบทบัญญัติที่ให้โอกาสศาลช่วยเหลือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ในทางปฏิบัติกลับนำเอาบทบัญญัติดังกล่าวไปใช้บังคับโดยไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายนัก ทำให้เกิดปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบประการหนึ่ง

การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะส่งผลให้สามารถนำบทบัญญัติในเรื่องการยึดทรัพย์สินเท่าที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมยิ่งขึ้น และทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น

สมมติฐาน

กระบวนการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สิน (writ of fieri facias) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีความไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในปัจจุบัน เพราะการยึดทรัพย์สินดังกล่าว มักจะเป็นการกระทำเกินจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ และในขณะเดียวกัน ก็มีได้เป็นกระบวนการที่ให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาให้ได้รับชำระหนี้ครบถ้วนตามจำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลด้วย ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรที่จะได้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยได้เสนอแนะแนวทางการ

แก้ไขปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบไว้ใน
 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อทราบถึงแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล
 ข้อยกเว้นสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ประวัติและความเป็นมาของการยึดทรัพย์สินใน
 ประเทศไทย และหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล เพื่อค้นหาที่มาและ
 เหตุผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 และทราบถึง
 หลักเกณฑ์และวิธีการยึดทรัพย์สิน
2. เพื่อศึกษาค้นคว้าผลกระทบและปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่
 ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ และวิเคราะห์ถ้อยคำ การตีความและการ
 นำมาปฏิบัติ
3. เพื่อแสวงหามาตรการการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
 เท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้ และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาค้นพบ

สำหรับขอบเขตการวิจัยจะทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติการยึด
 ทรัพย์สินที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ว่ามีความเหมาะสม และได้กระทำเพียงพอให้เจ้าหนี้
 ตามคำพิพากษาได้รับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้
 และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้หรือไม่
 โดยมุ่งวิจัยปัญหาจากหลักกฎหมาย คำพิพากษาของศาล โดยศึกษาทั้งของประเทศ
 ไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศ
 อังกฤษและประเทศฝรั่งเศสบ้างตามควรแก่กรณี สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ
 วิจัยนี้ ได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้วิธีดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรากฎหมายภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในรูปแบบของตัวบทกฎหมาย หนังสือ บทความทางกฎหมาย และรายงานการประชุมของคณะกรรมการกฤษฎีกา ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาล และระเบียบข้อบังคับของกรมบังคับคดี แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาหาแนวทางในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เพียงพอแก่การชำระหนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ข้อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ประวัติและความเป็นมาของการยึดทรัพย์สินในประเทศไทย และหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล หลักเกณฑ์และวิธีการยึดทรัพย์สิน
2. ทราบผลกระทบและปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ อันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่ชัดเจน เพื่อจะได้นำมาแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. เพื่อแสวงหามาตรการแก้ไขปัญหาการยึดทรัพย์สินเกินส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ เพื่อประโยชน์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการนำเอาข้อมูลและความเห็นต่าง ๆ ไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป